Οι Γερμανοί μπήκαν στην Αθήνα, στις 27 Απριλίου του 1941, ενώ τα πάντα στην Ελλάδα είχαν καταρρεύσει. Αξιωματικοί και φαντάροι, άφηναν το μέτωπο, έκρυβαν τα όπλα τους και προσπαθούσαν να φτάσουν σώοι στα σπίτια τους. Μέσα στο χάος που επικρατούσε, καθένας έψαχνε να βρει τους δικούς του, ελπίζοντας πως γλίτωσαν από το κακό. Η εισβολή των Γερμανών κι η κατοχή που μόλις άρχιζε, δεν άφηναν περιθώρια στην ελπίδα.

Ακριβώς πέντε μήνες αργότερα, στις 27 Σεπτεμβρίου του 1941, ξεκινούσε τη δράση του το ΕΑΜ, το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο. Και, στις 21 Μαΐου του 1942, στην Σπερχειάδα όπου οργανώθηκε σύσκεψη, ακούστηκε για πρώτη φορά ο όρκος του ΕΛΑΣ, του Ελληνικού Λαϊκού Απελευθερωτικού Στρατού που θ' αποτελούσε το μαχόμενο τμήμα του ΕΑΜ. Η σύσκεψη είχε οργανωθεί από τον γεωπόνο Θανάση Κλάρα. Μόνο που πια ονομαζόταν Άρης Βελουχιώτης. Στις 25 Μαΐου, ο ΕΛΑΣ αριθμούσε δεκαπέντε μαχητές. Στα επόμενα δυο χρόνια, οι μαχητές του θα ήταν χιλιάδες και οι επιχειρήσεις του οδυνηρές για τους κατακτητές. Στις τάξεις του υπηρετούσαν τρεις χιλιάδες αξιωματικού του «καταργημένου» από τους κατακτητές ελληνικού στρατού.

Η αντίσταση των λαών ενάντια στους Γερμανούς κατακτητές ξεκίνησε παντού με συμβολικές πράξεις: Στη Γαλλία, ένας Πολωνοεβραίος χαστούκισε δημόσια έναν Γερμανό αξιωματικό την ώρα που παρέλαυνε κι εκτελέστηκε επιτόπου. Στην Ουκρανία, οι Γερμανοί έβρισκαν κάθε πρωί γκρεμισμένες τις σημαίες τους. Στην Ελλάδα, ο Μανόλης Γλέζος και ο Απόστολος Σάντας κατέβασαν τη ναζιστική σημαία και ύψωσαν την ελληνική, στην Ακρόπολη (30 Μαΐου του 1941). Προκηρύξεις και συνθήματα στους τοίχους, αλλού.

Το δεύτερο βήμα ήταν η παράνομη ακρόαση των ελεύθερων ραδιοσταθμών, κυρίως του αγγλικού. Στην Ελλάδα, υπήρξαν και οι φυγαδεύσεις Βρετανών αποκλεισμένων, η οργάνωση αποδράσεων και οι κλοπές τροφίμων από τους περίφημους σαλταδόρους. Έπειτα, ήρθαν οι αυθόρμητες πράξεις. Το καλοκαίρι του 1941, μια τελείως ανοργάνωτη εξέγερση ξέσπασε στη Βόρεια Ελλάδα. Καταπνίγηκε. Επακολούθησαν σκληρά αντίποινα. Οι μεμονωμένες αντιστασιακές πράξεις κορυφώθηκαν στις 20 Σεπτεμβρίου του 1942 με την ανατίναξη των γραφείων της προδοτικής οργάνωσης ΕΣΠΟ στην Πατησίων και Γλάδστωνος, σκοτώνοντας Έλληνες προδότες και Γερμανούς αξιωματικούς. Έγινε από μέλη της ΠΕΑΝ (Πανελλήνιας Ένωσης Αγωνιζομένων Νέων) και τον αεροπόρο Περρίκο που πιάστηκε και εκτελέστηκε. Στην αντίπερα όχθη, ο τότε συνταγματάρχης Ναπολέοντας Ζέρβας (1891 - 1957) οργάνωνε (Οκτώβριος του 1941) τη δική του οργάνωση με το όνομα ΕΔΕΣ (Ελληνικός Δημοκρατικός

Εθνικός Στρατός) και κέρδιζε την αναγνώριση, την υποστήριξη και τον εφοδιασμό από τους Βρετανούς. Η μόνη αλλά κορυφαία κοινή δράση ΕΛΑΣ - ΕΔΕΣ ήταν η ανατίναξη της γέφυρας του Γοργοποτάμου: Την γκρέμισαν νύχτα προς ξημέρωμα 25 του Νοεμβρίου του 1942.

Από τις 18 ως τις 22 Φεβρουαρίου του 1943, οι δυνάμεις κατοχής αντιμετώπιζαν τα συλλαλητήρια κατά της αποστολής Ελλήνων στα στρατόπεδα εργασίας της Γερμανίας. Στα βαθιά του γεράματα (84 χρόνων), ο ποιητής Κωστής Παλαμάς πέθανε και η κηδεία του στις 27 Φεβρουαρίου του 1943 μετατράπηκε σε μαχητική διαδήλωση χιλιάδων Αθηναίων. Ακολούθησαν οι διαδηλώσεις του Ιουνίου εναντίον των εκτελέσεων ομήρων για αντίποινα που έμοιαζαν με άσκηση γι' αυτό που θα επακολουθούσε.

Το καλοκαίρι του 1943, η Γερμανία παραχώρησε στη Βουλγαρία την κατεχόμενη Βόρεια Ελλάδα ως τον Αξιό. Μαχητικές διαδηλώσεις ξέσπασαν στις πόλεις Κιλκίς, Λαγκαδά, Έδεσσα, Βέροια, Νάουσα, Γιαννιτσά, Αριδαία και Κοζάνη. Στις 22 Ιουλίου του 1943, στην κατεχόμενη πρωτεύουσα έγιναν αληθινές μάχες με διαδηλωτές που άφησαν εκατό νεκρούς στην άσφαλτο και στα πεζοδρόμια. Όμως, η παραχώρηση των εδαφών στη Βουλγαρία ματαιώθηκε.

Από τον Μάρτιο του 1943, ένα νέο ανταρτικό σώμα είχε στον Παρνασσό. Ήταν η οργάνωση ΕΚΚΑ του συνταγματάρχη Δημήτριου Ψαρού (1893 - 1944), η «Εθνική και Κοινωνική Απελευθέρωση» που φιλοδοξούσε να καλύψει τον χώρο ανάμεσα στο αριστερό ΕΑΜ - ΕΛΑΣ και στον δεξιό ΕΔΕΣ. Στα μέσα του χρόνου, μέλη του ΕΔΕΣ αποχώρησαν από την οργάνωση και εντάχθηκαν στα προδοτικά Τάγματα Ασφαλείας, δίνοντας την ευκαιρία στο ΕΑΜ - ΕΛΑΣ να περιλαμβάνει στην προδοσία ολόκληρο τον ΕΔΕΣ. Και ο ΕΔΕΣ συρρικνωνόταν, ενώ το ΕΑΜ απλωνόταν όλο και πιο πολύ και χρέωνε ως αποκλειστικά δικές του επιτυχίες τις μεγάλες λαϊκές κινητοποιήσεις της χρονιάς. Ακόμα και η συνθηκολόγηση της Ιταλίας βγήκε προς όφελος του. Στο ΕΑΜ παρέδωσαν οι Ιταλοί τον οπλισμό τους εξασφαλίζοντας καταφύγια και φυγάδευση από το γερμανικό κυνηγητό. Όμως, τα πράγματα οξύνονταν και το ΕΑΜ εργαζόταν ήδη για τη μονοπώληση της κατάστασης. Τον Φεβρουάριο του 1944, άνδρες του ΕΛΑΣ αφόπλισαν και συνέλαβαν τον Ψαρό μαζί με άλλους 150 δικούς του. Τους εκτέλεσαν στις 17 του Απριλίου.

Με ενέργειες του ΕΑΜ, στις 10 Μαρτίου του 1944 συγκροτήθηκε σε συνέδριο στις Κορυσχάδες η ΠΕΕΑ (Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης) που μεταβλήθηκε σε κυβέρνηση του βουνού. Με εκλογική διαδικασία στις απελευθερωμένες από τον ΕΛΑΣ περιοχές, η ΠΕΕΑ απέκτησε τη λαϊκή εντολή.

Στο Κάιρο, την εκεί εξόριστη κυβέρνηση ανέλαβε ως πρωθυπουργός ο Γεώργιος Παπανδρέου (Απρίλιος του 1944) που συγκάλεσε σε σύσκεψη όλους τους παράγοντες της αντίστασης. Οι αποφάσεις (Μάιος του 1944) περιλαμβάνονται στην αποκληθείσα «Χάρτα του Λιβάνου»: Θα σχηματιζόταν κυβέρνηση εθνικής ενότητας και ένα δημοψήφισμα θα αποφάσιζε για το μέλλον του στέμματος, γύρω από το οποίο περιστρέφονταν και οι κύριες διαφωνίες.

Στο μεταξύ, το ελληνικό αντάρτικο είχε για τα καλά ξεθαρρέψει. Τα σαμποτάζ πλήθαιναν, άρχισαν και μάχες. Οι Γερμανοί προχώρησαν σε αντίποινα. Στις 13 Δεκεμβρίου του 1943, μια γερμανική φάλαγγα απέκλεισε τα Καλάβρυτα. Όλοι οι άνδρες κάτοικοι με ηλικία 15 - 65 χρόνων συγκεντρώθηκαν στην πλατεία, στήθηκαν στον τοίχο κι εκτελέστηκαν. Πριν να φύγουν, οι Γερμανοί πυρπόλησαν την ηρωική κωμόπολη.

Το έγκλημα επαναλήφθηκε (10 Ιουνίου του 1944) στο Δίστομο, κοντά στη Λιβαδειά. Συγκέντρωσαν όλους τους κατοίκους στην πλατεία και ξεχώρισαν 114 άνδρες και 114 γυναίκες. Τους έστησαν στον τοίχο και τους εκτέλεσαν κατά ομάδες. Παρόμοιο έγκλημα συντελέστηκε και στον Χορτιάτη της Θεσσαλονίκης.

Η απάντηση των ανταρτών ήρθε σκληρή. Στις 15 Ιουνίου 1944, στο Βαλτέτσι, οι Γερμανοί χτυπήθηκαν και νικήθηκαν από τον ΕΛΑΣ σε τακτική μάχη. Στις 2 Ιουλίου, στον κάμπο της Στυμφαλίας, ένα γερμανικό τάγμα που πήγαινε να κάψει τη σοδειά, έπεσε σε σύνταγμα του ΕΛΑΣ: Διαλύθηκε αφήνοντας 450 νεκρούς και 56 αιχμαλώτους, ενώ σκοτώθηκαν και 15 ταγματασφαλίτες και πέντε πιάστηκαν αιχμάλωτοι. Την ίδια μέρα σε άλλο σημείο, ομάδα είκοσι Γερμανών έπεσε σε ενέδρα: Νεκροί οι 15, αιχμάλωτοι οι υπόλοιποι. Στις 9 Ιουλίου, αντάρτες έκαψαν τους σιδηροδρομικούς σταθμούς Αιγείρας και Ακράτας. Στις 12, τους σταθμούς Λυγιάς, Λυκοποριάς, Πιτσάς και Δερβενιού κι ανατίναξαν τη γέφυρα της Αιγείρας. Στις 13, άρχισε η μάχη της Αμφιλοχίας που κράτησε δυο μέρες και κατέληξε σε μεγάλη ήττα των Γερμανών. Από τότε, ο δρόμος για την Ήπειρο έκλεισε γι' αυτούς. Για την επικοινωνία τους, στο εξής χρησιμοποιούσαν τη θάλασσα.

Το φθινόπωρο, οι Γερμανοί έφευγαν από την Ελλάδα, αφήνοντας απροστάτευτο τον συνεργάτη τους διορισμένο πρωθυπουργό Ιωάννη Ράλλη. Δικάστηκε σε ισόβια και πέθανε στη φυλακή το 1946. Ήταν από τους ελάχιστους που πλήρωσαν.

(Έθνος, 2.9.1999) (τελευταία επεξεργασία, 17.3.2009)